MCA-1601100202010101 Seat No. ________

M. A. (Sem. III) (CBCS) Examination

December – 2016

Sanskrit : Paper-03(A)

(Alankarshastra)

(New Course)

राजशेखररचिता – काव्यमीमांसा (अ. १ थी ६)

जगन्नाथरचिता – रसगङ्गाधर (आनन–१)

Time : $2\frac{1}{2}$ Hours] [Total Marks : **70**

સૂચના/Instructions :

(૧) પ્રત્યેક પ્રશ્નનાં ગુણ સરખા છે.

(1) All questions carrry equal marks.

(૨) જમણી બાજુના અંક ગુણ દર્શાવે છે.

(2) Figure to the right indicate marks.

૧ નીચેનામાંથી કોઈપણ **બે** પેરેગ્રાફનું આવશ્યક વિવરણ સાથે ભાષાંતર કરો : **૧૪**

1 Translate any **two** passages of the following with explanatory notes : **14**

(१) तत्र वर्णानां स्थानकरण प्रयत्नादिभिः निष्पत्तिनिर्णयिनी शिक्षा आपिशलीयादिका । नानाशाखाधीतानां मन्त्राणां विनियोजकं सूत्रं कल्पः । स च यजुर्विद्या । शब्दानामन्वाख्यानं व्याकरणम् । निर्वचनं निरूक्तम् । छन्दसां प्रतिपादयित्री छन्दोविचितिः । ग्रहगणितं ज्यौतिषसम् ।

(२) शब्दार्थौ ते शरीरं, संस्कृतं मुखं, प्राकृतं बाहुः,. जधनमपभ्रंशः, पैशाचं पादौ, उरो मिश्रम् । समः प्रसन्नो मधुर उदार ओजस्वी चासि । उक्तिवर्णं ते वचो, रस आत्मा, रोमाणि छन्दांसि, प्रश्नोत्तरप्रवहिलकादिकं च वाक्केलिः अनुप्रासोपमादयश्च त्वामलङ्कुर्वन्ति ।

(३) 'काव्यकर्मणि कवेः समाधिः परं व्याप्रियते' इति श्यामदेवः । मनस एकाग्रता समाधिः । समाहितं चित्तमर्थान् पश्यति, उक्तञ्च –

सारस्वतं किमपि तत्सुमहारहस्यं,
यद्गोचरं च विदुषां निपुणैक सेव्यम् ।
तत्सिध्धये परमयं परमोऽभ्युपायो
यच्चेतसो विदितवेद्यविधेः समाधिः ॥

(४) 'उचितानुचितविवेको व्युत्पत्तिः' इति यायावरीयः । 'प्रतिभाव्युत्पत्त्योः प्रतिभा श्रेयसि' इत्यानन्दः । साहि कवेरव्युत्पत्तिकृतं दोषमशेषमाच्छादयति । तदाहअव्युत्पत्ति कृतो दोषः शक्त्या संव्रियते कवेः । यस्त्वशक्तिकृतस्तस्य झटित्येवावभासते ।

૨ નીચેનામાંથી કોઈપણ **બે** પેરેગ્રાફનું આવશ્યક વિવરણ સાથે ભાષાંતર કરો : ૧૪

2 Translate any **two** passages of the following with explanatory notes : 14

(१) रमणीयता च लोकोत्तराहलादजनक ज्ञानगोचरता । लोकोत्तरत्वं चाह्लोदगतश्चमत्कारत्वापर पर्यायोऽनुभव साक्षिको जातिविशेषः । कारणं च तदवच्छिन्ने भावना विशेषः पुनःपुनरनुसंधानात्मा । 'पुत्रस्ते जातः', 'धनं ते दास्यामि' इति वाक्यार्थधीजन्यस्याह्लोदस्य न लोकोत्तरत्वम् । अतो न तस्मिन्वाक्ये काव्यत्वप्रसक्तिः ।

(२) यैरपि नाटये शान्तो रसो नास्तीत्यभ्युपगम्यते तैरपि बाधकाभावान्महाभारतादि प्रबन्धानां शान्तरस प्रधानततया अखिल लोकानुभवसिद्धत्वाच्च काव्ये सोऽवश्यं स्वीकार्यः । अत एव 'अष्टौ नाटये रसाः स्मृताः' इत्युपक्रम्य 'शान्तोऽपि नवमो रसः' इति मम्मटभट्टाः अप्युपसमहार्षः ।

(३) तत्र शृङ्गारस्य स्त्रीपुंसावालम्बने । चन्द्रिकावसन्तविविधोपवनपवनरहः स्थानादय उद्दीपन विभावाः । तन्मुखावलोकन तद्गुणश्रवणकीर्तनादयोऽन्ये सात्त्विक भावाश्चानु भावाः । स्मृतिचिन्तादयो व्यभिचारिणः ।

(४) एतेषां परस्परं कैरपि विरोधः । तत्र वीरशृङ्गारयोः, शृङ्गारहास्ययोः, वीराद्भुतयोः, वीररौद्रयौः शृङ्गारादभुतयोश्चाविरोधः । शृङ्गारबीभत्सयोः, शृङ्गारकरुणयोः, वीरभयानकयोः, शान्तरौद्रयौः, शान्त शृङ्गारयोश्च विरोधः । अत्र कविना प्रकृतरसं परिपोष्टु कामेन तदभिव्यञ्जके काव्ये तद् विरुद्धरसाङ्गानां निबन्धनं न कार्यम् ।

૩ 'काव्यपाकस्वरूपः' અંગે રાજશેખરે નોંધેલા વિવિધ મંતવ્યો ચર્ચો. ૧૪

3 Discuss various views narrated by Rajshekhar about 'काव्यपाकस्वरूपः'. 14

અથવા/OR

૩ કાવ્યપુરૂષની ઉત્પત્તિ વિશેના રાજશેખરનાં વિચારોની સમીક્ષા કરો. ૧૪

3 Evaluate the theory of the origin of काव्यपुरूष as narrated by Rajshekhar. 14

૪ જગન્નાથે આપેલ કાવ્યલક્ષણને સવિસ્તર સમજાવો. ૧૪

4 Explain fully the definition of काव्य as given by जगन्नाथः. 14

અથવા/OR

૪ જગન્નાથે નિરૂપિત કરેલો ગુણવિચાર સમજાવો. ૧૪

4 Explain 'गुणविचारः' as depicted by जगन्नाथः. 14

૫ નીચેનામાંથી કોઈપણ **બે** પર ટૂંકનોંધ લખો : ૧૪

5 Write a short note on any **two** of the following : 14

(१) यायावरीय मते शक्तिः ।

(२) कविप्रकाराः ।

(३) स्थायिभावाः ।

(४) पण्डितराजमते प्रतिभा ।